

КРАТКИ ПРАВОПИС СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Преузето са сајта <http://pravopis.tripod.com>

Датум: 10.03.2009. године

Проверите на сајту да ли је објављена нова верзија

ВЕЛИКА И МАЛА СЛОВА

Великим почетним словима се пишу властита имена, и то:

а) лична имена и презимена: *Милорад, Здравко, Ана, Јована, Петровић, Сувајџић, Јовановић;*

б) надимци и атрибути ако се сами употребљавају или су срасли с именом и постали његов саставни део: *Миша, Гоца, Јован Јовановић Змај, Душан Силни, Ричард Лављег Срца, Петар Велики;*

в) имена божанстава: *Јупитер, Афродита, Зевс, Аполон;*

г) имена животиња и грађевина: *Шарац, Јаблан, Вучко, Сава центар, Криви торањ у Пизи;*

д) имена припадника народа: *Србин, Црногорац, Мађар, Грк;*

ђ) имена становника градова, крајева, земаља, држава, континената: *Новосађанин, Пироћанац, Нишлија, Бачванин, Југословен, Европљанин, Аустралијанац;*

е) имена небеских тела: *Сунце, Земља, Месец, Кумова слама, Марс, Венера;*

ж) имена континената, држава, насељених крајева и места (све речи у њима осим везника и прилога): *Европа, Србија, Црна Гора, Хорвешка, Мачва, Далмација, Лика, Београд, Тршић, Нови Сад, Босна и Херцеговина, Брод на Купи, Јужна Америка, Двор на Уни;*

з) имена мора, река, језера, планина и друга географска имена: *Дунав, Палић, Копаоник, Морава, Јадранско море, Фрушка гора, Плитвичка језера, Балканско полуострво;* ако се састоје из више речи, пишу се великим почетним словом само прве речи, а друге само ако су властите именице: *Јужна Морава, Бели Дрим.*

и) имена улица и тргова: *Студентски Трг, Железничка улица, Београдска улица;* ако се састоје из више речи само се прва реч пише великим словом а остале малим словом изузев властитих имена: *Булевар Николе Тесле, Улица Петра Петровића Његоша;*

ј) имена празника: *Божих, Ускрс, Бајрам, Ђурђевдан, Нова година, Први мај;*

к) називи установа, предузећа, друштава: *Матица српска, Основна школа "Младост", Војвођанска банка, Београдско драмско позориште, Српско певачко друштво, Спортско друштво "Партизан", Медицински факултет у Београду, Организација уједињених нација;*

л) називи књига, часописа, новина, књижевних дела: *Општа енциклопедија, Наш језик, Борба, На Дрини ћуприја, Свет компјутера;*

љ) присвојни придеви изведени од властитих именица суфиксима -ов, -ев, -ин: *Марков, Милошев, Марин, Босанчева, Београђанкина, Југословенов.*

Великим почетним словом се пише:

а) прва реч у реченици:

Спушта се ноћ. Ледена киша добује у прозоре. Где су људи? Нема живе душе! Улице су пусте.;

б) прва реч после две тачке када је управни говор међу наводницима:

Ал' говори Муса Арбанаса:

*"Приђи, Марко, не замећи кавге,
ил' одјаши да пијемо вино...";*

в) наставак писма иза наслова ако се писмо наставља у новом реду, и то без обзира да ли се иза наслова ставља зарез или узвичник:

Драга мама,

Твоје писмо сам примила тек јуче иако...

или

Драга Љиљо!

Молим те, немој се љутити што се ретко јављам...

Великим почетним словом пишу се заменице Ви и Ваш из поштовања према особи којој се пише:

Драги наставниче, Јављамо Вам се одмах по доласку у летовалиште. На путу смо се држали Ваших препорука...

Малим словом се пише:

а) наставак управног говора ако је био прекинут уметнутом реченицом ради неког објашњења; на пример:

"Хоће ли сви", питао је директор на збору ученика, "помоћи у уређењу околине школе?";

б) наставак реченице после управног говора, на пример:

"Хоћемо!" - одговорили су сви присутни ученици.

"Кренимо на посао, онда, одмах после састанка" - повикаше неки ученици.;

в) присвојни придеви изведени од властитих именица суфиксима -ски, -шки, -чки, нпр.: *новосадски, београдски, европски, чешки, нишки, суботички, амерички, крагујевачки;*

г) заменице ви и ваш кад се у писму не обраћа само једној особи већ групи или кад се пише допис некој установи, фирми, друштву; нпр.:

Основној школи "Ј.Ј. Змај",

Обавештавамо вас да је...

САСТАВЉЕНО И РАСТАВЉЕНО ПИСАЊЕ РЕЧИ

Састављено се пишу:

а) сложенице које имају само један акценат и у којима се први део не мења, на пример: *Београд (Београда, Београду), голорук, пароброд, писмоноша, бездушан, југозападни, преполовити, извући;*

б) називи становника насеља иако се имена тих насеља састоје од две акцентоване речи и пишу се одвојено; на пример: *Новосађанин (према Нови Сад), Белоцркванка (према Бела Црква), Бјелопољац (према Бјело Поље);*

в) присвојни продеви изведени од назива места ако се састоје од две акцентоване речи, нпр. *горњомилановачки* (према *Горњи Милановац*), *јужноамерички* (према *Јужна Америка*), *кривопаланачки* (према *Крива Паланка*);

г) речца не уз именице и придеве с којима сраста у сложенице, на пример:

- *незнање, нечовек, незахвалност, незналица, небрига, непријатељ;*
- *непознат, неприродан, незрео, неписмен, невелик, невидљив;*

д) именице преподне и поподне кад означавају у целини време дана пре 12 сати или после 12 сати, на пример: *Цело поподне/преподне смо те чекали*. Али, кад се овим изразом означава неки тренутак пре или после 12 часова, пише се растављено, нпр.: *Доћи ћу сутра пре подне, одмах после доручка.*;

ђ) сложени прилози као: *малопре, покадшто, гдекад, гдегде, наједном, напамет, отприлике, снеруке* и предлози: *поврх, наместо, украј, уочи, подно;*

е) речца нај- у суперлативу описних придева, на пример: *најлепши, најлакши, најбољи, најјачи, најједноставнији*.

С цртицом између првог и другог дела пишу се полусложенице, ако сваки од саставних делова чува свој акценат и ако се први део не мења по падежима. Тако се пишу:

а) вишечлани називи места, на пример: *Херцег-Нови* (из *Херцег-Новог*, у *Херцег-Новом*), *Иванић-Град*;

б) две именице од којих једна одређује другу, а заједно означавају један појам, на пример: *баш-чаршија, радио-аматер, рак-рана, ауто-пут, генерал-мајор, генерал-потпуковник*;

Растављено се пишу:

а) речца не у одричним облицима глагола, на пример: *не знам, не верују, не долазимо, не питај, не може*; изузетак су одрични глаголи *нећу, немам, немој, нисам*;

б) одричне **заменице** *нико, ништа, никоји, ничији, никакав* кад се употребљавају с предлогом, на пример: *ни за кога, ни са ким, ни у чијем, ни пред каквим, ни за којим*;

в) речца ли уз глаголе у упитним реченицама, нпр. *Хоћеш ли доћи? Верујеш ли ми? Знаш ли то?* и у упитним реченицама са да, на пример: *Да ли би ми помогла? Да ли имаш новца?*

ИНТЕРПУНКЦИЈА

У писању се ради јаснијег приказивања онога што хоће да се каже, употребљавају поједини знаци који се заједно називају интерпункција или реченични знаци.

Знаци интерпункције су: тачка, зарез, тачка и заред, две тачке, наводници, упитник, узвичник, заграде и црта.

Тачка се ставља на крају обавештајне - потврдне и одричне реченице, на пример: *Сваки дан учим за испит. За испит не учим редовно.*

Зарез се као знак интерпункције употребљава често и у различитим реченичним ситуацијама. Пошто је једно од основних начела српског правописа слободна (логична) интерпункција, за употребу зареза је најважније правило да се оно што је у мислима тесно повезано, што представља једну целину, не одваја зарезом, а делови који чине целину за себе, одвајају се зарезом од осталих делова реченице.

Зарезом се одвајају:

а) речи и скупови речи (истоврсни делови реченице) у набрајању: *Миша, Дренко, Ненад и Срђан су отишли на излет. Понели су и добре хране, и безалкохолних пића, и друштвених игара.*;

б) независне реченице кад нису повезане везницима: *Дошао је, поздравио се, добро вечерао и нестало.*;

в) паралелни делови реченице кад су у супротности: *Задатак је тежак, али занимљив. Поклонићу теби а не Игору. Нисмо летовали на мору, већ у планини.*

г) реченице које су у супротности: *Касније смо кренули, али смо стигли на време. Ви сте пошли раније а ипак сте закаснили.*;

д) реченице у инверзији (кад се зависна реченица налази испред главне), на пример: *Кад се спремим, позваћу те телефоном. Ако можеш, помози ми. Иако сам знала, нисам одговорила на сва питања.*;

ђ) реч или скуп речи који су накнадно додати или уметнути у реченицу: *То је, дакле, твој воћњак. Све ћу ти, наравно, испричати. Ти си у праву, неоспорно.*;

е) вокатив и апозиција су, такође, накнадно додати у реченицу, па се одвајају зарезом, на пример: *Ви ћете, децо, добити слаткиша. Теби ћемо, бако, донети воћа. Дела Иве Андрића, јединог југословенског Нобеловца, преведена су на многе језике.*;

ж) узвици исто нису саставни делови реченице, па се одвајају зарезом: *Ух, што је хладно! Ох, што ме боли зуб! О, стигла си?!;*

з) уметнуте реченице на пример: *У мом селу, које је једно од најуспешнијих у воћарству, готово сви гаје малине.*;

и) између места и датума, на пример: *Сомбор, 15. август 1991. У Новом Саду, 2. априла 1957.*

Тачка и зарез се употребљавају:

а) између реченица које су у сложеној реченици мање повезане са другим реченицама, на пример: *Кад смо се срели, поздравили смо се, разговарали о школи; нисмо помињали недавну свађу.*;

б) између група речи које се разликују по сродности, на пример: *На пут ћу понети: одећу, обућу, кишобран, хигијенски прибор; књиге, свеске, прибор за писање; друштвене игре, фудбал и рекет за стони тенис.*

Две тачке се се стављају:

а) иза речи којима се најављује набрајање, а испред онога што се набраја, на пример: *На пијаци купи: сира, јаја, кајмака, меса, салате и лука.*;

б) испред навођења туђих речи (управног говора); нпр. *Рекао нам је дословно: "Новац за екскурзију је обезбеђен".*

Наводницима се обележавају:

а) туђе речи кад се дословно наводе. На пример: *Улазећи сви заграјаше "Срећан ти рођендан!"*;

б) речи које се употребљавају с иронијом и којима нечему не жели да се да супротно

значење. *Знам, ти си "вредница". Донео је твој "велики пројатељ".*

На крају упитних реченица ставља се **упитник**, а иза **узвичних** реченица, као и иза мањих говорних јединица које се изговарају у узбуђењу, повишеним гласом, ставља се узвичник, на пример: *Како си? Шта радиш? Ух, што сам гладна! Не вичи! Пожар!* Када се питање изговара повишеним гласом иза њега се стављају и упитник и узвичник; нпр. *Он положио?! Не даш?!*

Заградом се у реченици одваја оно што се додаје ради објашњења претходне речи или дела реченице, на пример: *Интерпункција (реченични знаци) доприноси јаснијем изражавању. Именске речи (именице, придеви, заменице и бројеви) мењају се по падежима. За време Првог светског рата (1914 - 1918) владале су несташице хране, одеће и лекова.*

Црта се пише:

а) Уместо првог дела наводника у дијалогу и то у штампаним текстовима, а други део се изоставља; и на крају управног говора се пише црта ако се реченица наставља и објашњава нешто о управном говору; на пример:

- *Ко је то био? - Упита мајка.*

- *Мој друг.*

- *Зашто га ниси позвао унутра?*

- *Журио је - промрмља Милош.;*

б) кад се жели нешто истаћи, или нагласити супротност, неочекиваност; на пример: *Пођем ја, кад - нигде никог. Све сам научила, све знам - не вреди, збунила сам се.*

ПРАВОПИСНИ ЗНАЦИ

Правописни знаци се употребљавају уз поједине речи за разлику од интерпункције која се употребљава у реченици.

У правописне знаке се убрајају: тачка, две тачке, неколико тачака, црта, цртица, заграда, апостроф, знак једнакости, знаци порекла, акцентски знаци и генитивни знак.

а) **Тачка** се као правописни знак употребљава:

- иза скраћенице: *нпр., итд., сл., тј.;*

- иза редних бројева када се пишу арапским бројкама: 15. март 1991. године.

Тачка се не пише иза редних бројева написаних арапским бројкама када се иза њих нађе други правописни знак (зарез, заграда, црта или који други); нпр:

О томе ћете наћи информације на 119, 120, 121 и 122. страни.

На неким спратовима (2, 4. и 5) су покварене електричне инсталације.

На 10-15. километру ћеш угледати планинарски знак.

б) **Две тачке** се као правописни знак пишу:

- између бројева или слова којима се исказује неки однос и читају се "према". На пример: *Резултат утакмице је 2:1 у корист "Црвене Звезде".*

Коренски самогласник се смењује о:и:а у речима пловити - пливати - поплавити.

в) **Неколико тачака (најчешће три)** стављају се:

- уместо изостављеног текста и у испрекиданом тексту; на пример:

Предлози су: код, поред, у, са...

Кад се воз зауставио, он се појави... и рече: "Дивно је вратити се кући".

г) **Црта** се као правописни знак употребљава:

- између бројева уместо предлога до, нпр.:

Купи 10 - 15 килограма кромпира.

Иво Андрић (1892 - 1975) је добио Нобелову награду за књижевност.

Ако се испред првог броја налази предлог од, црту не треба писати већ исписати и предлог до; на пример: *Први светски рат је трајао од 1914. до 1918. године.*

- између назива градова и других места да би се означио правац кретања, на пример:

Пут Београд - Ниш има велики привредни значај.

- између два или више имена којима се означавају тако тесно везани појмови да они чине један појам.: *Утакмица "Црвена Звезда" - "Партизан" је увек најзначајнија утакмица која се игра.*

д) **Цртица** се као правописни знак пише:

- између делова полусложеница: *радио-апарат, ауто-механичар, фото-апарат, аеро-митинг;*

- при растављању речи на слоге на крају ретка;

- у сложеним или изведеним речима у којима се први део пише бројем а други део словима: *150-годишњица, 40-тих година прошлога века, 15-годишњак;*

- између скраћеница и наставка за облик, на пример:

Према Танјуг-овој вести, до рата међу сукобљеним странама неће доћи. Културна сарадња са УНИЦЕФ-ом је добра.

ђ) **Заграда** као правописни знак:

- служи да означи оба облика речи о којима се говори, нпр.:

Предлог с(а) ус инструментал средства се не употребљава.

- ставља се иза редног броја или слова којима се означава нови одељак: 1), 2), 3) итд. - а), б), в) итд.

е) **Апостроф** се ставља уместо изостављеног слова: *Је л' то тачно?*

ж) **Знак једнакости** се употребљава између речи да би се означила њихова једнака вредност, а чита се: једнако, равно, исто што, јесте. На пример:

химба = сумња, тата = субјекат (у реченици)

з) **Знаци порекла** су > и <. Употребљавају се у стручним текстовима.

- знак > се чита "дало је" или "развило се у", нпр.:

твојега > твојега > твоога > твога;

- знак < се чита "постало је од", нпр.:

црњи < црн -ји; јуначе - јунак -е

и) **Акцентски знаци** се бележе у стручној литератури (обично из граматике) и у обичним текстовима кад је потребно да се означи реч која се од исте речи у суседству разликује само акцентом; нпр.:

Сâм сам то увидео.

Дошао је да дâ оглас.

ј) Генитивни знак се ставља на крајњи вокал генитива множине кад је потребно означити разлику овога облика од других, најчешће генитива једине исте заменице. На пример: *Из примерâ можете закључити о тој појави.* Значи, генитивним знаком је назначено да је то генитив множине, односно да се из више примера може закључити, а не само из једног.

СКРАЋЕНИЦЕ

У српском језику постоје две врсте скраћеница:

I Скраћенице које настају скраћивањем речи. У читању се изговарају потпуно, као да нису скраћене. И оне се међусобно разликују, а најчешће се употребљавају следеће:

а) скраћенице код којих се скраћивање означава тачком:

<i>бр. (број)</i>	<i>тзв. (тако звани)</i>	<i>ж.р. (женски род)</i>
<i>уч. (ученик)</i>	<i>и сл. (и слично)</i>	<i>в.д. (вршилац дужности)</i>
<i>стр. (страна)</i>	<i>тј. (то јест)</i>	<i>о.г. (ове године)</i>

б) скраћенице за мере, величине, новчане јединице које се пишу без тачке:

<i>т (метар)</i>	<i>г (грам)</i>	<i>USD (амерички долар)</i>
<i>см (центиметар)</i>	<i>т (тона)</i>	<i>EUR (евро)</i>
<i>км (километар)</i>	<i>л (литар)</i>	<i>JPY (јапански јен)</i>
<i>кг (килограм)</i>	<i>дцл (децилитар)</i>	<i>GBP (британска фунта)</i>
<i>тг (милиграм)</i>	<i>хл (хектолитар)</i>	<i>SIT (словеначки толар)</i>

Пошто су то међународне скраћенице пишу се латиницом.

в) Без тачке се пишу и следече скраћенице: др (доктор), гђа (госпођа), гђица (госпођица).

II Скраћенице које су настале од првог слова или слога сваке речи у вишесложним изразима (сложене скраћенице) читају се различито:

а) неке се читају потпуно као да су сви деливи речи написани, а пишу се без тачке, нпр.:

ВПШ - Виша пословна школа

УН - Уједињене нације

ПТТ - Пошта, телефон, телеграф

б) неке постају речи па се читају као скраћенице и мењају по падежима, нпр.:

Била сам у САД-у. Из САД-а сам донела компакт дискове са оперском музиком.

в) скраћенице преузете из страних језика пишу се како се изговарају и мењају се по падежима, нпр.:

Унескова помоћ земљама у развоју је драгоцену.

Помоћ у храни и лековима је стигла од Уницефа.

ПИСАЊЕ ТУЂИХ РЕЧИ

У српском језику, као и у другим језицима, има много речи које су преузете из језика других народа и прилагођене нашем језику. Такве речи данас и не осећамо као позајмљенице, на пример: *пушка, чарапа, кошуља, сат, сапун, краљ* и др.

У другу врсту позајмљеница или туђица спадају речи које осећамо као речи страног порекла. Такве речи треба употребљавати с мером: кад за њих нема замене, у научним текстовима, у областима технике и сл.

За писање позајмљеница постоје утврђена правила:

I Речи из класичних језика (грчког и латинског) су се одомаћиле у нашем језику и у научној

терминологији и прилагодилиле духу нашег језика, па се пишу онако како се изговарају: *астрономија, инструмент, субјекат, хемија, гимназија, хирургија; Цицерон, Олимп, Хомер, Аристотел, Вавилон, Цезар* итд.

II У писању речи из живих језика има мало разлика.

а) Заједничке именице и придеви пишу се онако како се изговарају у језику из којег су преузете, али прилагођено нашем писму и гласовном систему. На пример: *спикер* и *твист* се у нашем језику не могу изговорити као у енглеском. У овакве позајмљенице спадају речи: *гулаш, амбалажа, интервју, корнер, офсајд, дует, бас, бифе, шофер, компјутер* и многе друге.

б) Туђа властита имена пишу се различито:

- изворно, онако како се пишу у језику из којег потичу, ако се на српском пишу латиницом, на пример: *Ernest Hemingway (Ернест Хемингвеј), Vossaccio (Бокачо), Shakespeare (Шекспир), Chicago (Чикаго), New York (Њујорк), München (Минхен), Zürich (Цирих)*; у том случају се у загради пише како се име изговара, и то само кад се помиње први пут;
- онако како се изговарају (фонетски) кад се на српском пишу ћирилицом; у том случају се, кад се први пут помене име, у загради пише изворно;
- фонетски, без обзира на наше писмо, кад су речи из словенских језика који се служе ћирилицом (руског, бугарског, македонског итд.); на пример: *Јесењин, Николај Гогољ, Лав Толстој, Јаневски, Глигоров* итд.

в) Имена многих страних градова, земаља и друга географска имена пишу се фонетски и ћирилицом и латиницом ако су већ дуго прилагођена духу нашег језика, на пример: *Њујорк, Беч, Венеција, Мађарска, Рим, Солун* итд.